

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

De biddende koning

„Te Gibeon verscheen de HERE aan Salomo des nachts in een droom, en God zeide: Vraag; wat zal Ik u geven?”

I Koningen 3 : 5

Het lijkt erop, dat de HERE Zelf blij verrast is geweest met het gebruik dat Salomo maakte van Zijn royale uitnodiging: „Vraag; wat zal Ik u geven?” Blijkens vs. 11 had Hij rekening gehouden met de mogelijkheid, dat Salomo met een van die menselijke hartewensen naar Hem toe was gekomen: het verlangen naar gezondheid, naar geld of naar macht. Hoe komt het, dat de koning zich beperkt tot de bede om wijsheid? Zag hij zo diep de betrekkelijkheid van een lang leven, van rijkdom en macht in, dat deze dingen al helemaal niet verleidelijk meer voor hem waren? En wordt ons hier dus de bekende les voorgehouden, dat het ware geluk in andere dingen schuilt dan de mensheid doorgaans aanneemt?

De bijbelschrijver wijst een heel andere kant op. Salomo verschijnt hier helemaal niet als een rijp, bezadigd mens, die weet wat werkelijk waarde heeft in dit leven. Hij komt hier integendeel naar voren als een bekommerde figuur, die gekweld wordt door gevoelens van onzekerheid en onervarenheid. Hij noemt zichzelf in het slot van vs 7 een jonge man, letterlijk: 'een kleine jongen', en dat geeft precies zijn probleem weer: hij voelt zich totaal niet opgewassen tegen de reusachtige taak die op zijn schouders rustte. Dat is het eigenlijke thema van I Koningen 3: hoe Salomo aan het koningschap begint. En het eerste wat dan bericht wordt, is dat hij er tegen op zag als tegen een berg. Het koningschap was hem een last, en wel om drie reden, zoals de verzen 6-9 duidelijk maken. In de eerste plaats klaagt hij, zoals gezegd, over zijn onervarenheid. Salomo ziet het zichzelf niet eventjes doen, koning-zijn; hij twijfelt aan zichzelf. In de tweede plaats geeft hij te kennen, het koningschap meer als een opdracht dan als een voor-

**DOOR
A. VAN DER DUSSEN
HAARLEM**

recht te ervaren. In vs 6 lijkt hij te willen zeggen: „Het is min of meer buiten mij omgegaan, dat ik koning werd; het is mij ten deel gevallen, omdat God mijn vader David het voorrecht gunde zijn eigen zoon als opvolger te hebben.” Hier spreekt niet iemand, die gretig naar de macht grijpt, maar een mens die er zich zijns ondanks toe geroepen weet. In de derde plaats geeft Salomo er blijk van, zeer zwaar te tillen aan het feit dat hij geroepen is tot koning over Israël. Vgl. vs 8: „Zo staat Uw knecht temidden van Uw volk, dat Gij uitverkoren hebt.” In die woorden klinkt vrees door: Uw volk, dat Gij uitverkoren hebt. M.a.w.: als ik het fout doe, krijg ik het met U aan de stok. Vgl. de vraag aan het slot van vs. 9: „Wie zou in staat zijn dit Uw talrijk volk te richten?” Letterlijk staat er: dit zware volk van U, dit gewichtige volk. Israël is een gewichtig volk, niet alleen omdat het zo groot is, vs 8, maar vooral ook omdat het Gods oogappel is. Kom je aan Israël, dan kom je aan de HERE (vgl. Zach. 2 : 8). En daarom luistert dit koningschap zo beangstigend nauw. Wie zou aan die taak zijn handen willen branden?

De bede om wijsheid die Salomo opzendt is dan ook geen brave algemeenschap, maar eenvoudigweg de vraag om datgene wat hij op dat moment het hardste nodig had: de toerusting voor zijn taak. Omdat het koningschap voor een belangrijk deel bestond uit rechtspreeken (vgl. de geschiedenis die hier direkt op volgt: die van de twee vrouwen die vechten om een

kind), is Salomo's bede: „HERE, geef me dat ik me in moeilijke gevallen van rechtspraak raad weet.” Vgl. vs. 9: „Geef dan Uw knecht een opmerkzaam (letterlijk 'een horend') hart, opdat hij Uw volk richte, door te onderscheiden tussen goed en kwaad.”

Nu dat gebed genade vindt in Gods ogen, is de kennelijke les van deze geschiedenis, dat de HERE ons veel liever in beslag genomen ziet worden door de opdracht die Hij ons geeft, dan door de verwachtingen die wij van het leven kunnen hebben. Verwacht je in je leven een ander te ontvangen, of weet je je geroepen tot een taak? Dat is de tegenstelling waarom het hier gaat, en die van beslissende invloed is op ons bidden. Ja, ook op ons bidden: wij allen worden door de HERE zo royaal uitgenodigd: „Vraag; wat zal Ik u geven?” Ik doel op wat de Here Jezus over het gebed zegt in Matth. 7 : 7: „Bidt en u zal gegeven worden; zoekt en gij zult vinden; klopt en u zal opengedaan worden.” Die belofte volgt op de uitleg van de geboden die Jezus in de Bergrede geeft, en die samengevat wordt in het woord: „Gij dan zult volmaakt zijn, gelijk uw hemelse Vader volmaakt is.” Daartoe worden wij allen geroepen: God na te volgen, in de navolging van Christus. In de woorden van Luther: „De een moet voor de ander in zekere zin een Christus worden, zodat wij over en weer elkanders Christussen zijn.” En zoals nu het koningschap Salomo voorkwam als een loden last, zeggen wij hiervan verwijfeld: maar dat kunnen we niet! Met het oog op die verlegenheid wijst Christus zo veelbelovend de weg van het gebed in Matth. 7. Lukas 11 verduidelijkt: God wil graag de Heilige Geest geven aan hen, die Hem daarom bidden (vs. 13), als toerusting voor de taak, om Christus na te volgen.

En zolang wij dus in beslag worden genomen door onze lust om te ontvangen, maken wij een verkeerd gebruik van het gebed. Ook bij het bidden gaat het erom, dat wij onszelf in de eerste plaats beleven als knecht, als dienaar. Dan is onze zorg niet meer: hoe word ik

Inhoud

- 17 Ds A. van der Dussen,
De biddende koning
- 18 Prof. dr D. Holwerda,
De exegese van Rom. 11 :
25-26 (1a)
- 18 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 19 Ds W. H. Louwerse,
Monocultuur en monorail
- 21 D. W. L. Milo,
Oud verhaal
- 22 Drs P. J. van Kampen,
Leven in negentien-
tachtig (3)
- 21 Ds H. Amelink,
Te Berde

welarend; hoe haal ik mijn oude dag; hoe verwerf ik invloed. Dan gaan wij gebukt onder onze onmacht om te zijn wie God wil dat we zijn. Dan ook leren we het gebed waarderen als een middel dat God ons geeft, om de grote opdracht aan te kunnen. Wie zo, net als Salomo, eerst het Koninkrijk van God zoekt, zal ervaren dat God ook in al die andere dingen het goede met Zijn kinderen voorheeft. Wie zichzelf in de dienst verliest, zal het leven in al z'n glorie behouden. Zo bad Luther *):

*Naar Uw belofte, Heer, bid ik:
geef me geen goud en zilver,
maar een sterk, vast geloof.*

*Op grond van Uw belofte zoek ik:
laat me vinden
geen lust of plezier in de wereld,
maar troost en verkwikking
door Uw heilzaam Woord.*

*Op grond van Uw belofte klopt
ik aan:
doe mij open,
ik begeer niets
wat de wereld hoog en groot acht,
maar schenk mij Uw Heilige Geest,
opdat die mijn hart verlicht,
mij in mijn angst en nood
sterke en trooste.*

Amen.

*) Maarten Luther, Gebeden. Verzameld en ingeleid door F. Schulz, Baarn 1979, p. 71.

De exegetische van Rom. 11:25-26 (12)

Nu zal men vragen: maar hoe weet ik nu, dat op een bepaalde plaats met 'houtoos' 'daarna' is bedoeld, en niet 'zo'?

Wel, er kunnen zich zeker twijfelgevallen voordoen. Maar om te beginnen suggereert vaak de context, wat de bedoeling is. Zo staat b.v. in de NBG-vertaling van Hand. 7:8 „En Hij (God) gaf hem (Abraham) het verbond der besnijdenis; en aldus verwekte hij Izak, en besneed hem op de achtste dag”. Maar ieder ziet, dunkt mij, dat de tekst geen enkele aanwijzing geeft over de wijze waarop Abraham Izak verwekte, maar wel over de tijd, nl. na de instelling van het verbond der besnijdenis! Pas toen God Abraham in het teken van de besnijdenis had duidelijk gemaakt, dat Hij alleen verstopte bronnen opent, stelde Hij den verstorven Abraham in staat Izak te verwekken (vgl. Rom. 4:19). Men moet dus niet vertalen „en aldus”, maar „en daarna pas”.⁹⁾

Wie de pas besproken teksten uit Thucydides, Plato en Xenophon nog voor de aandacht heeft, zal mij, denk ik, toestemmen, dat het ook in Hand. 27:17 (waar door Lucas nog eens de klassieke constructie - ptc. aor. + vf. - is gebruikt) toch wel zal gaan om een weloverwogen volgorde in de handelingen: pas na het tuig te hebben neergehaald, durft de bemanning zich verder te laten drijven.

Iets merkwaardigs is er aan de hand met 1 Cor. 11:28. De opstellers van het avondmaalsformulier zeggen na het citeren van de verzen 23-29 m.i. terecht, dat het nodig is, „dat wij ons tevoren recht beproeven”. Toch heeft men het pas veel later aangedurfd dan ook maar te vertalen „men moet zichzelf onderzoeken, en eerst dan

⁹⁾ Van de door mij geraadpleegde Nederlandse vertalingen heeft alleen de Canisius hier een juiste weergave: „Toen kreeg hij Isaäk”. (Ik neem tenminste aan, dat in de Leidse Vertaling „Abraham verwekte dan Isaäk” het 'dan' toonloos is bedoeld, gezien de plaatsing.) Het is leerzaam eens na te gaan, hoe - behalve dat de Lutherse Vert. het woord in kwestie maar onder de tafel heeft gewerkt - verschillende andere vertalers kennelijk met deze tekst zo omhoog hebben gezeten, dat ze tot een onverantwoorde ingreep hun toevlucht hebben genomen, door nl. het eerste hoofdwerkwoord dat na 'toen pas' volgt, maar in een bijzin weg te drukken: Anne de Vries, Het NT in de taal van onze tijd I 1968, blz. 233 „en zo werd Isaäk, de zoon die Abraham kreeg, op de achtste dag na zijn geboorte besneden”; de Friese Vert. (1978) „sawande hat Abraham, doe't er in soan Isaäk krige, dy de achtste deis besnien”; Groot Nieuws Bijbel (1983) „zo heeft Abraham zijn zoon Isaäk besneden, acht dagen na zijn geboorte”.

DOOR D. HOLWERDA ZUIDHORN

van het brood eten en uit de beker drinken”.¹⁰⁾

Apart wil ik ook stilstaan bij Opb. 9:16, 17, waar bovendien de versindeling m.i. het recht begrip in de weg heeft gestaan. Men moet na de woorden „En het getal der legerscharen van de ruiters was tweemaal tienduizend tienduizentallen” een punt zetten. Zonder voegwoord begint dan nl. een nieuwe zin, bestaande uit twee door 'kai houtoos' aan elkaar geregen persoonsvormen (die door onze versindeling uit elkaar zijn gerukt): „ik hoorde” en „ik zag”. Hier moet men, dacht ik, vertalen: „Eerst hoorde ik hun aantal, en toen pas kreeg ik de paarden en hun berijders ook te zien”. Er is hier m.i. nl. een duidelijke parallel met het begin van dit laatste bijbelboek, t.w. 1:10-12. Ook daar krijgt Johannes eerst achter zich een stem te horen. Pas als daar-

¹⁰⁾ Zo - met lichte variatie - de vert. Brouwer, de Canis., de NBG, en de Will. Zakelijk juist, maar vrijer, ook Anne de Vries en Gr. Nieuws.

NABAL

Vorige week stond er „Laban” boven dit rubriekje. Nu draaien we de naam om. Want van het één komt het ander: vorige week vertelde ik iets uit de geschiedenis van de „Kruisgezinden” en toen moest ik denken aan een prachtig verhaal, dat dr F. L. Bos vertelt in zijn boek: „Kruisdominees”. Dat boek moet u eens lezen. Er is ook een vervolg op: „Kruisdragers”; Kok in Kampen heeft beide boeken uitgegeven.

Het gaat dan o.m. over ds C. v. d. Oever, een groot man in die kring, maar zijn huwelijk is geen succes. Op een dag preekt hij sterk autobiografisch; hij kan heel z'n hart erin leggen, als hij in vlamme woorden schildert, hoe achterdochtig een vrouw kan zijn, hoe veeleisend, hoe weinig toeschietelijk en inschikkelijk. Hij wil wel alle mannen troosten, die een zwaar kruis te dragen hebben, zo als ook hij, en hij kan inderdaad alle mannen met een lastig „wijf” de troost meegeven, dat God al

door zijn aandacht is getrokken en hij zich heeft omgekeerd, krijgt hij dengene die tot hem sprak ook te zien.¹¹⁾

In de pas besproken teksten was het steeds nog een kwestie van 'proeven' wat de context suggereert. Daarnaast zijn er ook gevallen waarin de context uitdrukkelijk aangeeft, dat een volgorde van gebeurtenissen is bedoeld. Dan is misverstand dus uitgesloten. Behalve met de middelen die ik boven al noemde, doet men dat vooral op de volgende twee manieren:

4. Door bij de eerste handeling het woord 'eerst' of 'eerder' (wij vertalen in het laatste geval liever 'vooraf') te zetten. Een aantal voorbeelden uit de scholia op de Basilica:

1. BS 583, 2¹²⁾ „Want eerst moet

¹¹⁾ Men zou zich kunnen afvragen, of deze volgorde niet opzettelijk (met het oog op de in dit boek volgende gezichten) de praeventie van de woordopenbaring accentueert. (De godsdienst van Israël en van ons is er immers allereerst een van horen, en dan pas van zien, vgl. Deut. 4:12; 6:3, 4; Joh. 20:29). Opvallend is in dit verband ook het stereotype besluit van elk der zeven brieven (die aan de gezichten voorafgaan!): „Wie een oor heeft die hore”, 2:7, 11, 17, 29; 3:6, 13, 22.

¹²⁾ Met BS duiden wij aan de scholia-reeks (series B) van onze nieuwe Basilica-editie, Basilicorum libri LX, edd. H. J. Scheltema, D. Holwerda, N. van der Wal, Groningen 1953-... (tot dusver 8 delen, waarvan het laatste verscheen in 1982).

Pastorale Notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

die wijven wegrapen zal en dan zullen de verdrukten bevrijd zijn. Op dat moment roept Kaatje v. d. Bil uit Schiedam en huisvrouw van ds v. d. Oever met snerpende stem door de kerk: „Dat zou je wel willen, lelijke smeeler!” Zo heeft Abigail ook in het openbaar haar man voor een dwaas uitgemaakt. Nabal heet hij en een dwaas is hij. In heel wat verhevener situaties zijn andersoortige interrupties in de kerk gehoord: in de jaren vóór de doleantie (1886) kwam het in Amsterdam enkele malen voor, dat de ouderling van dienst meteen na de preek tot de gemeente riep, dat de preek die „deze predikant zojuist gehouden heeft, niet uit God

men... het er over eens worden, dat hij eigenaar is, en dan pas moet tussen de twee eigenaren de actie 'communi dividundo' worden ingesteld”.

2. BS 653, 5 (bij het faillissement van een bankier genieten bepaalde schuldeisers voorrang, zo is uiteengezet) „Want altijd moet in eerste instantie dié som (die nl. aan zulke eisers-met-voorrang is verschuldigd) worden gereserveerd, en dan pas moet men de rest van het vermogen van den bankier bekijken”.
3. BS 846, 21 „Als met de actie over eigendom ook de kwestie van bezit is verbonden, moet vooraf die kwestie van bezit worden uitgezocht, en daarna voor denzelfden rechter het punt van de eigendom worden onderzocht”.

In deze groep hoort ook een tekst uit het NT thuis, nl. 1 Thess. 4:16, 17 waar de reeks van in een bepaalde volgorde verloopende gebeurtenissen nu eens niet uit twee, maar uit dri ebestaat. De Thessalonicensen dachten blijkbaar, dat bij Christus' wederkomst de dan nog levende gelovigen aanstonds met hun Heer verenigd zouden worden. En nu waren ze begaan met hen die vooraf door de dood uit hun midden heengingen, omdat dezen dit grote gebeuren zouden mislopen. Dan zegt Paulus: Nee, maar „... de doden-in-Christus zullen eerst opstaan, daarna zullen wij levenden, die achterbleven, met hen in wolken snel worden meegevoerd de lucht in om den Heer te ontmoeten; en dan pas zullen wij altijd met den Heer zijn”.

maar uit de duivel is” of woorden van dergelijke strekking.

In een gemeente, waarin slechts weinigen van de belijdende leden avondmaal vierten, sprak de predikant „nodigend” en toen stond er iemand op, die luid riep: „Dominee, van u zou ik dus mogen aangaan, maar als ik het deed, wat zouden zij dan zeggen?” waarbij hij naar de ouderlingen wees. Toen de Here Jezus in een synagoge sprak, begon er iemand te roepen die een onreine geest had. Die man had zich waarschijnlijk altijd koest gehouden als de plaatselijke rabbi preekte. Toen Jezus sprak, kon hij niet stil blijven. Niemand, geen dominee en geen gemeente, zit te wachten op interrupties tijdens of na de preek. We zijn daar niet op ingesteld en 't is niet altijd goed, als er iets geroepen wordt. Maar er is tussen prediker en luisteraar wel een raakpunt geweest. Wat gezegd werd, sloeg in als de bliksem en daar twijfel je wel eens aan, tijdens een kerkdienst: of het wel ergens iemand raakt.

B. Door de eerste handeling aan een termijn te binden. Weer eerst een voorbeeld uit de scholia op de Basilica:

BS 1768, 24 (over de indiening van een verzoek tot verkoop van een pand bij niet-betaling van de schuld) „Wij willen, dat na de indiening van het verzoek bij de rechtbank door de ene partij en de 'diamarturia' (d.i. het voor-geding waarbij de ontvankelijkheid van de zaak kon worden bestreden) een termijn van twee jaar verstrijkt, en daarna kan het pand zonder bezwaar worden verkocht”.

In deze groep hoort thuis Hand. 20 : 11: Paulus ging na de opwekking van Eutychus weer naar boven „en na het brood gebroken en gegeten te hebben, en na nog geruime tijd met hen gesproken te hebben tot de morgen, vertrok hij vervolgens”.¹³⁾ (Hier weer de klassieke constructie: ptc. aor. + vf.)

En hier hoort eveneens thuis Rom. 11 : 25, 26, waar immers de toestand van verharding van een deel der Joden gehouden wordt aan de termijn „tot (de tijd) dat de volheid der heidenen zal zijn ingegaan”. Hier is dezelfde praepositie gebruikt als in Hand. 20 : 11. (Het enige verschil is, dat hier niet de klassieke, maar de laat-Griekse constructie voorkomt.) Men moet dus ook hier vertalen: „en daarna zal heel Israël gered worden”.

Laat de tekst zo al niets aan duidelijkheid te wensen over, er komt nog een stilistisch trekje bij dat nog eens extra onderstreept, dat men hier in 'kai houtoos' met een tijdsbepaling te maken heeft. Wie zich ooit verdiept heeft in stijl-middelen, zal mogelijk wel eens de term 'chiasma' zijn tegengekomen. Daarmee duidt men aan de 'kruisstelling'¹⁴⁾ van twee paren van op elkaar corresponderende elementen. Een voorbeeld: als we in Mt. 7 : 6 lezen

- a) „Geeft het heilige niet aan de honden
- b) en gooit uw parels niet voor de varkens;
- b') anders zouden ze ze maar met hun poten vertrappen
- a') of zich omkeren en u verscheuren”.

dan zien we, dat wat in de dreiging het laatst komt („zich omkeren en u verscheuren”) slaat op wat in het verbod het eerst is genoemd („geeft het heilige niet aan de honden”); terwijl op het laatste verbod („en gooit . . .”) betrekking heeft wat in de eerste dreiging staat („anders . . . vertrappen”).

¹³⁾ „toen vertrok hij” alleen Canis. „Alzo” Stat. vert. en Luth. „Zo” NBG. In de overige vijf door mij gecontroleerde Nederl. vertt. (Leidse, Brouwer, Will., dVr., Gr.Nws) komt het bewuste woord niet tot uitdrukking, evenmin in de Friese.

¹⁴⁾ De Griekse letter chi heeft nl. de vorm van een kruis.

Nóg een voorbeeld, ditmaal van kleiner formaat, nl. 1 Cor. 4 : 10b

- a) „Wij zijn zwak,
- b) gij sterk;
- b') gij in aanzien,
- a') wij niet in tel”.

In de literatuur van vele talen kan men zonder veel moeite tal van voorbeelden van deze stijlfiguur vinden.

Bij deze kruisgewijze opstelling heeft men dus de volgorde a/b/b'/a'. Nu kan men zo'n 'omgekeerde parallelie' ook uitbreiden tot drie termen, waarbij men dus dit beeld krijgt: a/b/c/c'/b'/a'. Een voorbeeld vindt men bij Paulus in Rom. 12 : 17 (waarbij ik de Griekse tekst iets letterlijker weergeef dan in onze vertalingen gebeurt):

- a) „niemand
- b) kwaad met kwaad
- c) vergeldend,
- c') bedacht zijnde op
- b') het goede

a') tegenover alle mensen”.

Nog een voorbeeld uit Paulus, Rom. 14 : 11. Ofschoon het hier een aanhaling uit het OT betreft (Jes. 45 : 23), zullen we toch het chiasme op Paulus' eigen rekening mogen schrijven. De septuagint (d.i. de Griekse vertaling van het OT) heeft nl. een andere woord-

orde. Paulus ordent dan deze tekst aldus:

- a) „Voor Mij
- b) zal buigen
- c) elke knie;
- c') elke tong
- b') zal belijden
- a') God”.

Welnu, zo'n driedig chiasme vinden we nu ook in Rom. 11 : 25, 26:

- a) verharding
- b) voor een deel over Israël,
- c) totdat de volheid der heidenen zal zijn ingegaan;
- c') daarna
- b') heel Israël
- a') zal gered worden.

Zoals 'verharding' staat tegenover 'redding' en 'Israël deels' tegenover 'Israël geheel', zo staat 'houtoos' tegenover de tijdsbepaling 'totdat . . .', en moet daarom als tijdsbepaling ('dan', 'vervolgens') worden opgevat.

Ik hoop, dat het drs De Jong nu duidelijk is geworden, dat ik niet den Heere sta af te dwingen, dat Hij als besluit van het wereldtoneel nog een stunt met de Joden zal uithalen, maar dat ik in Zijn geopenbaarde Woord tegen glasheldere en glasharde taalkundige gegevens oploep, en niet zie, hoe ik

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

met een goed filologengeweten daar omheen kan. Misschien ziet hij die uitweg wel. Laat hij ons die dan wijzen. Maar laat hij ophouden ons onzuivere motieven toe te dichten.

In een volgend artikel hoop ik de exegeese die dJ. van deze tekst geeft, eens kritisch te bekijken. Daarbij zal zich als vanzelf de gelegenheid voordoen nog enkele aanvullende opmerkingen te maken.

Monocultuur en monorail

een gedachtenwisseling over de ambten

Ds Van den Berg heeft in zijn drie artikelen „Bezinning op de ambten” een gedachtenwisseling op gang willen brengen over deze zaak.

Graag wil ik proberen om daarin een steentje bij te dragen omdat ik vind dat deze zaak zeker de aandacht verdient.

Bovendien ben ik van mening dat een blad als Opbouw een betere plaats is voor een gedachtenwisseling dan een Landelijke Vergadering.

In die omgeving krijgen argumenten pro en contra een heel ander gewicht.

Zo wil ik graag reageren op die artikelen, niet als op een officieel document van de kerkeraad van Groningen-Zuid, maar als op de mening van ds Van den Berg. Het maakt het gesprek wat gemakkelijker.

Geen overbodige luxe

De bezinning op de ambten is door ds Van den Berg toegespitst op dat van de predikant. Het is niet zijn bedoeling om het predikantschap af te schaffen - die aparte vermelding was niet helemaal overbodig - maar om het exclusieve ervan, de monocultuur, wat nader te bezien.

En zeker voor onze kerken is het niet overbodig dat daar over na wordt gedacht.

Er zijn nogal wat kleinere gemeenten zonder predikant, die daardoor vacant zijn. Die moeten leven met een leegte, omdat ze

DOOR
W. H. LOUWERSE
LANGERAK

niemand hebben, die bevoegd is om de sacramenten te bedienen of een huwelijk te bevestigen, en noem de dingen maar op die altijd alleen door een predikant worden gedaan. Het is een reëel probleem. En je kunt je inderdaad afvragen of een gemeente met 'minder zegen' naar huis gaat wan-

neer het een leedsdienst was en de ouderling niet gerechtigd was om te zeggen: „de Here zegene u . . .”. Deze zaak is des te pijnlijker zoals ds Van den Berg, tot de conclusie komt dat daar op grond van bijbelstudie geen enkele reden toe is. Blijkbaar is dit in de loop van de historie ontspoord en zitten wij nu met de brokken, zó dat het historisch geworden het kerkelijk leven van nu frustreert.

Monorail

Niet alleen als het gaat om de ambten hebben velen het gevoel dat het verleden, het historisch geworden, de deur naar de toekomst dicht doet. We zitten maar al te vaak met ons verleden. Daarom heeft die verlegenheid met het predikantschap zeker ook een verwantschap met algemene, maatschappelijke problemen.

De situatie rond de ethnische minderheden nú is vanuit het verleden zo tot ons gekomen. Sommigen hebben een heel radicale oplossing voor dit probleem. Het is de vraag of het een oplossing is. Het geldt niet minder voor het gegeven van de kernwapens. De situatie van vandaag is vanuit de historie bepaald. Heel duidelijk heb je hier het gevoel dat het verleden - de beslissingen die eens genomen zijn - de weg naar de toekomst blokkeert.

Velen hebben te kennen gegeven zonder verleden te willen leven en alleen aan de toekomst te willen

denken, alsof er geen gisteren was. Zij dragen een heel radicale oplossing aan: desnoods eenzijdig ontwapenen.

Nog een voorbeeld wil ik noemen waarin het verleden het heden blijkbaar in de weg staat.

In de nieuwsbrief van de S.E.H. schrijft ds Rietkerk dat de Jeruzalem-kerk „... op haar naambord geen verdere aanduiding heeft van het 'genootschap' aan wie ze toebehoort...". En even verder schrijft hij: „dit gebrek is tegelijk een kans...". En daarmee bedoelt ds Rietkerk, dat het verleden van onze kerken de presentatie in de maatschappij heel duidelijk in de weg staat. Een probleem dat ik herken. Het was voor mij dan ook een hele opluchting - en daarmee was ik niet de enige - dat we op een gegeven moment gingen heten de Ned. Geref. Kerken. Daarmee was dat ellendige 'gereformeerde' verleden buiten verband. Die lange ellendige naam hoefde niet meer, en je verslikte je niet meer zo gauw in een gesprek met een buitenkerkelijk iemand. Maar het is de vraag of met die nieuwe naam het probleem is opgelost. Als iemand nu vraagt: 'wat voor kerk zijn jullie dan?' kan ik dan om het verleden heen? En moet dat?

Laatst vroeg mij iemand in het Groningse, nadat de naam Ned. Geref. hem niets zei, of ik soms hoorde bij die mensen van de Tehuisgemeente in Groningen. Als breed geïntereerd buitenkerkelijke had hij daar wel van gehoord.

Kun je daarom maar niet beter een geschonden gezicht hebben, dan geen gezicht?

Misschien dat wij juist tegenover de maatschappij, die aan alle kanten vastzit door het verleden, de opdracht hebben om voor te gaan in het leven met een verleden. Dat je aan de ene kant het verleden als 'gegeven' accepteert, en aan de andere kant met dit gegeven aan het werk gaat. Een opgave vanuit het verleden aangereikt, niet om weg te werken of te negeren, maar om

er mee te werken. Radikale oplossingen zijn geen echte oplossingen (bijv. I.K.V. en de Centruumpartij). Juist tegen de achtergrond van een verleden krijgen woorden als 'genade en vrede' veel meer reliëf, en misschien zelfs een nieuwe kans, voor de dagelijks praktijk. Want wie heeft nu niet een verleden? En wie zou soms niet wensen, dat hij in het verleden de dingen anders gedaan had, maar door de genade mag je in de Heer met het verleden aan de gang gaan, zonder dat het de weg naar de toekomst volledig blokkeert. Heeft dat niet te maken met Gods vrede?

Daarom vind ik dat ds Van den Berg te vlug afscheid neemt van het historische gegeven, en het gereformeerde te gemakkelijk uitspeelt tegen wat 'bijbels' heet. Het woord 'bijbels' wordt vaak gebruikt als een term die aangeeft dat je geen dogmatisch vooroordeel hebt. Dat je a.h.w. spreekt met een blanco strafregister, zonder verleden, nadat je eerst met nog onbedorven oren hebt geluisterd. Maar, en dat bedoel ik niet speciaal als een verwijt aan ds Van den Berg, is 'bijbels' wel zo bijbels? Neem je in ieder geval niet je zelf mee, je eigen verleden, je eigen cultuur etc. in het luisteren naar de Schrift? Het woord 'bijbels' is m.i. daarom haast een positivistische term. Zo onbevooroordeeld zijn we niet als we luisteren naar of lezen in de Schrift.

De boodschap van de Schrift komt altijd via twee sporen tot ons, vanuit de traditie, zoals het ons is overgeleverd door ouders, leerkrachten of catecheten dus onze hele kerkelijke omgeving, en door de direkte ontmoeting met de Schrift.

Beide sporen zijn er. Je kunt de zaak daarom niet over een monorail laten lopen. Alleen, de vraag is, hoe die twee sporen zich tot elkaar verhouden. Dat is naar mijn mening ook de achterliggende vraag bij de artikelen van ds Van den Berg. Ik denk dat ook in de tijd van de reformatie, zelfs bij het 'Sola Scriptura', men de zaak over één spoor heeft willen laten lopen. Voor zover ik weet was dat meer de houding van de Dopersen en de Radikalen. De Reformatie heeft dan ook positie moeten kiezen ten opzichte van Rome, waarin alles liep over het spoor van het historisch geworden, waar de traditie alles was, en de Dopersen, voor wie de traditie niets betekende of om het lijf had.

Ds Van den Berg gaat wel in op de relatie tussen de gereformeerde traditie en Rome, maar niet op die van de gereformeerde en de Dopersen en Radikalen. En juist die tweede lijn, of dat tweede front, is vandaag erg interessant, omdat ook bij onze kerken niet zozeer het roomse clericale, maar wel het doperse radikale zijn in-

vloed heeft. Ik hoop hier nog op terug te komen.

Gereformeerd

Ds Van den Berg gebruikt de woorden reformatisch en gereformeerd. Ik weet niet of er verschil tussen is, ik denk het haast wel. Reformatisch wordt, voor zover ik kan nagaan, gebruikt om aan te geven dat men wil gaan in het spoor van de reformatie zonder zich daarbij al te zeer vast te leggen op historische gegevens in de vorm van belijdenisgeschriften, of het woord reformatisch wordt gebruikt als een min of meer fundamentalistische positiebepaling (vgl. het basisprogramma van het R.P.F.). In de artikelen van ds Van den Berg heb ik het woord 'reformatisch' gelezen als een synoniem voor 'gereformeerd'. Telkens had ik de neiging om aan ds Van den Berg te vragen of hij hier een reëel beeld geeft van wat gereformeerd is en de reformatische traditie. Waarom die citaten uit Bouwman, Trimp, Huh en Hendriks? Zijn ze zo representatief voor wat je gereformeerd kunt noemen dat met hun eventuele falen de hele gereformeerde traditie valt?

Bovendien vroeg ik me af of het gereformeerde wel zo statisch is, als je uit de artikelen van ds Van den Berg zou kunnen opmaken. Zeiden de ouden niet: „Reformat... en „... semper reformanda...“ (gereformeerd, en altijd gereformeerd moeten worden...). Ik proef bij hen duidelijk een openheid t.o.v. verandering, in de vorm van correctie uit de Schrift. Dus ook in de bezinning op de ambten maar ook met oog voor wat historisch gegroeid is.

Ten aanzien van het predikantschap vraag ik me af of het zo eenvoudig en zo doorzichtig is ontstaan als ds Van den Berg suggereert. Ik denk dat het ontstaan van deze 'monocultuur' - in eerste instantie zeker - meer inhoudelijk dan formeel bepaald is geweest. Dit in tegenstelling tot de suggestie van ds Van den Berg.

Sacramenten

Tot slot wil ik graag nog een vraag stellen bij de manier waarop ds Van den Berg het artikel van Bornkamm in TWNT s.v. mysterion plaatst tegenover het handhaven van het woord 'sacrament' binnen de gereformeerde traditie.

„... In de mysteriereligië waren sacramenten heilige handelingen en riten waardoor het heil en de verlossing tegenwoordig gesteld werden... ex opere operato...“.

Deze visie zou bepalend zijn geworden voor de roomse sacramentsleer. De Reformatie doorbrak op een wezenlijk punt deze sacramentsleer, maar bleef doop en avondmaal wel 'sacramenten' noemen. Ds Van den Berg schrijft dan: „Helaas bleef men ze desondanks toch sacramenten noemen en bepaalde men, dat ze uitsluitend *voltrokken mochten worden* door speciaal daarvoor *gewijde* en geautoriseerde figuren i.c. de predikant...“ (cursief van W.H.L.).

Hoewel ds Van den Berg de zaak waar het om gaat zo heel duidelijk naar voren brengt, vraag ik me af of hij hem zo juist stelt. Naar mijn mening leefde onder de reformatoren deze gedachte niet, en dachten zij, i.c. Calvijn, bij het woord sacrament méér aan de soldateneed, met de belofte van trouw aan het vaandel, dan aan wat Bornkamm noemt i.v.m. de mysterie religies.

Als dat zo is wordt het wat moeilijk en bedenkelijk als ds Van den Berg regelmatig stelt dat de predikant het sacrament *voltrekt* als een daartoe gewijd figuur. Ik denk, dat hij zo geen recht doet aan de wijze waarop in de historie de zaken hun beslag hebben gekregen. Als argument is het m.i. zeker niet te handhaven.

Graag wil ik een volgende keer proberen nader in te gaan op de inhoud van de artikelen van ds Van den Berg, omdat ik denk dat alleen twee sporen het geheel kunnen dragen, en recht doen.

(wordt vervolgd)

GOED(KOPIE) VAKANTIE IN EIGEN SFEER?

ADVERTENTIES OVER RUIL HUUR VERHUUR

vindt of plaatst U in onze ruil- of verhuurgids.

Vraag eens een GRATIS verhuurgids!

BURO R E F O

Vakantie-advertentie-centrale voor de Gereformeerde Gezindte
's-Gravensandseweg 5 2681 RJ Monster
Tel. 01749-12815 (v.d. Kooij)

Ontmoetingsdag 1984 Nederl. Geref. Kerken

De 2-jaarlijkse Ontmoetingsdag van de Ned. Geref. Kerken zal worden gehouden D.V. zaterdag 12 mei 1984 in de Veluwehal in Barneveld. Het belooft opnieuw een fijne dag te worden voor het hele gezin, waarbij goede programma's worden geboden voor volwassenen, tieners en jonge kinderen. Voor de allerkleinsten is er een creche, terwijl er uiteraard tijd is voor persoonlijke ontmoetingen met broeders en zusters uit andere delen van het land. Het thema van de dag is **WEERBAARHEID**.

In een aantal korte toespraken zal dit thema vanuit verschillende invalshoeken worden belicht door: Ds M. de Boer, Chr. Geref. pred. te Veenendaal (vanuit Efeze 6); Drs P. J. van Kampen, Ned. Geref. en als docent en staflid verbonden aan de Reformatische Bijbelschool te Zeist; Ds A. H. Algra, Ned. Geref. pred. te Maassluis (vanuit historisch perspectief).

Tussen het ochtend- en middagprogramma is er een gevarieerd keuze-programma met o.a. klassieke muziek, informatie over de keuze van kinderbijbels en Bijbelse dagboekjes voor tieners, een filmprogramma en populaire muziek. Ook is er dan volop gelegenheid de vele stands te bezoeken.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de heer H. van Keulen, Fred. van Eedenstraat 2, 7552 WT Hengelo, telefoon 074-919650.

Oud verhaal

U kent natuurlijk de anecdote van een wethouder, die vanwege zijn ouderdom zoveel politieke flaters sloeg, dat zijn partijbestuurders op maatregelen zonnen, teneinde hem van zijn functie te ontheffen? Wat, kent u die niet? Jawel, u kent hem, maar hij is u even ontschoten.

Nu dan. Ze hadden de wethouder niet zelf aangesteld en konden hem daarom niet ontslaan. Het partijbestuur heeft moeten wachten tot de volgende verkiezing en zag toen de gelegenheid, hem op een niet-kansbiedende plaats te zetten. Zo raakten ze hem eindelijk kwijt.

Intussen begrepen de partijbestuurders wel, dat dit niet weer mocht gebeuren. Dus maakten ze een afspraak: dat zij elk - eens wethouder zijnde - op eerste verzoek van het partijbestuur hun functie zouden neerleggen. Zo zou een herhaling van het incident kunnen worden voorkomen. Een overeenkomst werd opgemaakt, door allen getekend en dat was dat.

Jaren verliepen en de overeenkomst lag rustig in een safe te rusten. Totdat weer een wethouder vanwege zijn ouderdom zoveel politieke bokken schoot, dat zijn partijbestuur op maatregelen zon, teneinde hem van zijn functie te ontheffen. Ze hadden de wethouder echter niet zelf aangesteld en konden hem dus ook niet ontslaan. Maar de jongste van het gezelschap herinnerde zich een soortgelijk precedent; herinnerde zich een overeenkomst, die veilig in een safe bewaard lag.

De overeenkomst kwam op tafel. De wethouder werd ter vergadering genodigd. Confrontatie met het stuk!

De wethouder echter bezag het stuk kritisch, bezag zijn jeugdige handtekening, snoof minachtend en concludeerde: dat is een stuk uit mijn jeugdijaren, ik wist toen nauwelijks wat ik tekende. En bleef tot de volgende verkiezing zitten.

Behalve een lachertje zit hier natuurlijk enige levenswijsheid in. Dat beseft ik in mijn loopbaan, die ergens in de financiële sfeer lag.

Toen ik nog vrij jong en onervaren was (en dus voor elk probleem een antwoord wist) kwam een zakenman bij me om raad. Hij zei: onze zaak is eigenlijk door grootvader gesticht en zit nu goeddeels in handen van vader, ooms en tantes. Dit betekent dat ik nooit kan moderniseren, nooit kan aanpassen bij de behoeften van de tijd - of ik heb de goede familie tegen me.

DOOR
D. W. L. MILO
DALMALLY

Kunt u me helpen uit het probleem te komen?

Naar ik meen gaf ik hem de raad, zijn filiaal uit de familiezaak te kopen en onafhankelijk verder te gaan. Dat gaf wel nieuwe problemen, maar die waren er om opgelost te worden. In elk geval veranderde de zaak nadien als door een wedergeboorte, behield de oude. Naar ik meen gaf ik hem de raad, beantwoordde aan de eisen des tijds en floreerde als nooit tevoren. Alles liep naar wens en dat was dat.

Totdat na jaren een der zoons - een bekwaam en ondernemend zakenman - bij me kwam om raad. Hij zei: onze zaak is eigenlijk door vader uit een oud familiebedrijf gekocht en ik ben weinig meer dan zetbaas. Vader heeft de zaak groot gemaakt, maar alles is hopeloos verouderd en al mijn pogingen om te moderniseren en bij de eisen van de kopers aan te passen, lopen dood op de koppigheid van papa. Kunt u me helpen uit het probleem te komen?

Voor ik hem enige goede raad kon geven heb ik gevraagd: kén ik dit verhaal niet? Heb ik het niet eerder gehoord? - In elk geval: de jonge zakenman heeft intussen de zaak van papa gekocht, gemoderniseerd, en alles floreert als nooit tevoren. Hoewel... ook hier zijn de grenzen al in zicht.

Jaren geleden ontmoette ik een broeder van elders, die me raad vroeg. Hij zei: je bent mijn bankier niet en daarom wil ik je oordeel als vriend. Onze zaak heeft een wereldnaam opgebouwd. Maar onze zaak verliest die naam, verliest haar relaties, mist de boot hier en ginds... alleen omdat mijn oude vader de eerste en tweede viool blijft spelen en mij maar een snotneus vindt. Kun je me soms helpen, uit dit probleem te komen?

Hoe het opgelost is kan ik moeilijk vertellen; als het geen bankgeheim

zou zijn dan wel een vriendengeheim, en dat publiceert men niet. Maar alles kwam terecht: vader is opgestapt, zoonlief leidde de zaak naar een nieuw en uniek hoogtepunt en dat was dat.

Maar aan deze zoon werden kinderen geboren. Daaronder een veelbelovende zoon, die als geschapen was om het familiebedrijf over te nemen en op te voeren. U raadt het vervolg al en omdat u er ongelovig tegen glimlacht ga ik het u toch vertellen.

Werkelijk, zoonlief kwam op een goede dag bij me. Ik heette in die dagen een aangevriende oom en dus. „Oom”, vroeg hij me, „kunt u me helpen uit een netelig probleem te komen?” - Ik was hem voor en lepelde het probleem zelf op. Hij stond verbaasd! Dus u ziet ook, dat we zo niet kunnen doorgaan? Dan weet u de oplossing natuurlijk ook!

Die oplossing is wel gevonden, meen ik. Maar elke oplossing is

een tijdelijke oplossing, zo lang mensen en zaken verouderen. Alles is „for the time being”, voor zo lang de voorraad strekt.

Er is echter uit een oud verhaal meer te halen dan een overmoedig lachje of een kwaadaardige grijns. Er zit enige levenswijsheid in gebakken, die de moeite van het opschrijven waard is.

Wijlen Hendrik Colijn - een boerenzoon, die een ongelooflijke carrière maakte en doctor honoris causa werd - opende als voorzitter eens een conferentie van de Vrije Universiteit. Het was in Haarlem in het jaar 1936. De vergaderingen vonden plaats in het stedelijk Concertgebouw en voor die gelegenheid was ik organist op het (oorspronkelijk van Cavaillé-Coll stammende) orgel; anders zou ik u hier niets van kunnen vertellen.

Colijn hield een openingswoord,

Te Berde

In het nummer van het blad 'Koers' van 6 januari 1984 staat een discussie tussen ds Cor van der Leest en ds Johan Schaeffer. De voornamen moeten er bij in deze nivellerende tijden. Ds van der Leest is een vrijgemaakte dominee uit Rotterdam. Hij heeft een brochure geschreven onder de titel „Wat is gereformeerd?” Ds Schaeffer uit Emmeloord is onder ons bekend. Er wordt in dat gesprek nogal wat overhoop gehaald. Maar één ding is wat me blij maakt en nu doet zeggen: er is iets aan het veranderen in de Vrijgemaakte Kerken. De dwaasheid van het einde van de zestiger jaren wordt niet algemeen meer verdedigd. Ds van der Leest is het eens met de „Open Brief” die zich keerde tegen o.a. de uitspraak „Wil de zaak van Jezus Christus in dit land nog toekomst hebben, dan zal men elkaar vóór alles moeten vinden in een gemeenschappelijke waardering van de Vrijmaking van 1944”. Juist die uitspraak bracht ons ertoe te waarschuwen voor verkeerde tendenzen in onze kerken. Het was om zo eens te zeggen de laatste druppel die enkele mensen bij elkaar bracht om hun stem te laten horen. Nu zegt ds van der Leest „Tegen die uitspraak heb ik inderdaad groot bezwaar. Ik denk ook dat het historisch gezien niet de lijn is waarin de gereformeerde kerken zich altijd hebben bewogen”. De ondertekenaars van de „Open Brief” krijgen - wel wat laat - nu van een kroongetuige te horen dat ze echt

wel in de klassiek gereformeerde traditie dachten en stonden. Zelfs wil ds van der Leest een nuancering aanbrengen in de binding aan de belijdenis. Ook spreekt ds van der Leest over een te veel binden aan een bepaald gedrags- en denkpatroon. Ik heb in het afgelopen jaar enkele keren eerder kunnen wijzen op lichtpuntjes. Nu dit is er weer één. Al merk je bij ds van der Leest een angst over de binding aan de belijdenis die niet op zijn plaats is. Want niet wij beschermen het goede Woord Gods. Dat is net andersom. Het goede Woord Gods beschermt ons en ons kerkelijke leven. Ik zelf die louter en alleen uitgeworpen werd om de ondertekening van de „Open Brief” ben toch wel blij dat nu erkend wordt dat zo iets niet tot het klassieke gereformeerde denken behoort. Het is te begrijpen dat ds van der Leest een weg zoekt waarbij we het verleden maar laten rusten als het gaat om de geboden eenheid. Dat is vaak ook wel goed. Maar hij kan toch niet voorbijgaan dat bij al die uitwerpingen de naam des HEREN werd aangeroepen. Dat was dus een ijdel gebruik van de Naam. En daarover te zwijgen lijkt me niet goed. We hoeven het inderdaad echt niet over alles van het verleden eens te worden. Dat zou een ongeloofwaardige eenheid zijn. Maar we kunnen ook niet alles van het verleden vergeten. De kruistochten zijn een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de kerk. Ik noem maar 'n voorbeeld. Zo iets moet erkend worden. Anders leren we nooit iets van het verleden.

H. Amelink, Aalten

zoals van hem mocht worden verwacht. De kerken, de wetenschappers en de politici waren allen verward in de troebelen van de tijd. Een geschreeuw van „dreigende deformatie” enerzijds - tegenover nieuwe geluiden van ds De Graaf, ds Veenhof, dr Vollenhoven en dr Dooyeweerd anderzijds. Vooral de wijze waarop de schoolmeester A. Janse van Biggkerke de Schrift en de wijsbegeerte aan het kerkvolk wist door te geven, beangstigde de oude garde niet weinig. Aan de andere kant was ook de deftige oude garde niet gelukkig met de wijze, waarop dr H. H. Kuiper en diens wapendrager dr V. Hepp de nieuwe geluiden te keer gingen.

Colijn voelde als de anderen, dat de spanningen ondraaglijk dreigden te worden en rampen over de Vrije Universiteit konden brengen. Toen zei hij in zijn openingswoord ongeveer dit.

Er was een tijd waarin theologen (die het uiteraard met elkaar oneens zijn, als goede geleerden) alleen in het Latijn kibbelden. Dan konden ze op elkaar schelden wat ze wilden en voor het volk leek dat nog wetenschappelijk ook. Maar vandaag wordt Jan en Alleman er in betrokken, wanneer daar onrust heerst in het theologische krachtenveld. Mochten onze theologen dit bedenken, wanneer ze elkaar aan de haren trekken. Al mochten hun meningen zeer oud zijn, daarom behoeven ze nog niet juist te zijn. En het is niet wijs, zijn ruzies in het publiek te brengen. Ons volk moet rust hebben, terwijl de wetenschap in rust en waardigheid verder werkt.

Aan de andere kant - zo vervolgde Colijn - moeten de jongeren beseffen, dat zij geboren zijn ná de uitvinding van het buskruit en het zwarte naaigaren. De wetenschap is niet bij hen begonnen. Ze mogen verouderde ideeën bestrijden, mogen nieuwe lanceren - maar moeten wel beginnen met de anderen te respecteren. Die hebben immers behalve hun kennis ook een hele portie levenswijsheid opgedaan, eer ze door jongeren werden lastig gevallen.

—□—

Om dit artikel vol te maken zouden natuurlijk nog enkele alinea's kunnen worden toegevoegd. Maar Colijn wist meer dan ik. Hem na te praten, laat staan hem te verbeteren of te commentariëren, zou ongepast kunnen zijn. Geen boerenzoon en geen doctor honoris causa zijnde, doe ik er dus maar het zwijgen toe.

Leven in negentienvierentachtig

III. de laatste grens

Menselijke wezens, die elke hoeveelheid lichamelijke pressie kunnen withouden, bestaan niet. Ik heb er nooit één gezien. De ervaringen tonen me dat de weerstand van het menselijk zenuwstelsel door de natuur begrensd is.

Ondervrager Gletkin in *Nacht in de Middag*, 122.

Slapeloosheid, een factor waarvan de Middeleeuwen de waarde helemaal niet hebben ingezien: die Middeleeuwen wisten nog niet van de smalte van het gebied, waarbinnen de mens zijn persoonlijkheid nog bewaart.

Solsenitsy, *Goelag Archipel I*, 101.

„Het spel met de gehechtheid aan iemands naaste kring... is zelfs de effectiefste vorm van intimidatie, met die gehechtheid aan zijn naaste kring kan men een onverschrokken mens nog wel breken.”

Solsenitsyn, *Goelag Archipel I*, 96.

Op jezelf staan

Een mens, die vanwege geestelijke en morele zelfstandigheid door een regime wordt opgepakt, mag die zelfstandigheid niet prijsgeven. Niet op het moment van arrestatie, als zijn of haar wereld lijkt ineen te storten. Niet op het moment dat hij of zij de gevangenis binnenstapt.

Dan komt die tijd van verhoren - en in bijna alle gevallen van veroordeeld worden. In die eerste fase wordt alles uit je geperst wat er maar mogelijkwerijs in kan zitten - en soms nog méér! In de tweede - veel langere fase - is er soms dat verlamdende gevoel van leegte. In de eerste fase is er de lichamelijke ondermijning en de geestelijke slijtageslag. In de tweede, de innerlijke uitholling en het tergend langzaam voorbijgaan van de dagen; ook daar „het stille sterven”. Wij bekijken hier drie dingen die vooral met het verhoor te maken hebben.

1. Nooit meer slapen

Weinig aspecten van het verhoor duiken zo vaak in de literatuur op als het slaapttekort. De gevangene mag zich niet ontspannen, niet slapen; zijn of haar gedachtenpatronen moeten stelselmatig worden ontrafeld, logische (of verdorven) consequenties moeten worden getrokken. Schuld moet worden ingezien. Of in elk geval erkend. Tot dat moment slaap je niet.

Temidden van de 31 verschillende vormen van kwelling die Solsenitsyn beschrijft (*G.A. I*, pp. 94-104) - op p. 115 noemt hij overigens het getal van 52 - neemt het onthouden van slaap de belangrijkste plaats in. „Men mag wel zeggen dat slapeloosheid het universele middel bij de Organen was geworden...” (101). Ter toelichting: „Slapeloosheid, een factor waarvan

DOOR P. J. VAN KAMPEN ZEIST

de Middeleeuwen de waarde helemaal niet hebben ingezien: die Middeleeuwen wisten nog niet van de smalte van het gebied waarbinnen de mens zijn persoonlijkheid nog bewaart. Slapeloosheid (en dan nog gekoppeld aan langdurig staan of knielen, aan dorst, aan hel licht, angst en onzekerheid... daarbij verzinken jullie foltering en toch in het niet?)” (*G.A. I*, 100). „Degene wiens zaak onder behandeling is, heeft ten minste vijf volle dagen per week geen tijd om te slapen...” (101).

Dezelfde onthouding van slaap speelt ook een belangrijke rol in het verhaal van Koestler, *Nacht in de Middag*. De bolsjewiek Roebasjow, een partijlid van het eerste uur, is in ongenade gevallen bij „Nummer één”. (Het boek verscheen in 1940 en gaat over de beruchte Moskou Processen, die werden gehouden tussen 1936 en 1939. De hele voormalige communistische top is toen door toedoen van Stalin geliquideerd. Meestal heeft men zichzelf aangeklaagd wegens misdaden tegen de Partij en het Russische Vaderland.) Steeds opnieuw moet Roebasjow het opnemen tegen zijn ondervrager Gletkin, een man van de nieuwe generatie, die zelf evenzeer de confrontatie met de slapeloosheid aangaat als hij. Hij moet overigens steeds in een fel licht kijken; de ander hoeft het alleen maar op hem te richten. Het is een uitputtingsslag. Herhaaldelijk lezen we zinnen als „Na acht en veertig uren had Roebasjow elk begrip van ndag of nacht verloren.”

(249) Of „Na vijf of zes dagen had er een voorval plaats: Roebasjow raakte tijdens het verhoor bewusteloos”. (269)

Pas als hij, na fel strijd te hebben geleverd over de precieze formulering van zijn aanklacht, zich aan zes van de zeven beschuldigingen inderdaad schuldig verklaard heeft, komt er rust. „Heb je nog een andere wens?” (vroeg Gletkin) „Te slapen”, zei Roebasjow... „Ik zal bevel geven dat je slaap niet wordt gestoord”, zei Gletkin. Toen de deur achter Roebasjow gesloten was, ging hij terug naar het bureau. Gedurende enkele ogenblikken zat hij stil. Daarna belde hij zijn secretaresse. Ze ging op haar gewone plaats zitten. „Ik feliciteer je met je succes, kameraad Gletkin”, zei ze. Gletkin stelde de lamp normaal. „Dit”, zei hij met een blik op de lamp, „plus gebrek aan slaap en lichamelijke uitputting. Het is een kwestie van gestel.” (281); spelling steeds gemoderniseerd, PJvK).

Er naar toe leven

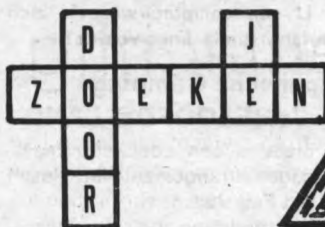
Hoe moet je je voorbereiden op slapeloosheid? Wal zal je aankunnen? Een antwoord hierop valt niet zo gemakkelijk te geven. Moet je dus onafwendbaar „doorslaan”? Solsenitsyn merkt op: „Er zijn mensen geweest, ja er zijn van die mensen in '37 geweest, die van het verhoor niet in hun cel zijn teruggekeerd om hun bundeltje te halen. Die de dood hebben verkozen: tegen niemand iets hebben ondertekend.” (*G.A. I* 115) Hij werkt het verder niet uit. Getuigen van zo'n gebeuren zullen voor altijd hebben gezweven, vermoed ik. Ze kijken wel uit...

Zal ook in die „smalte van het gebied, waarbinnen de mens zijn persoonlijkheid nog bewaart”, geen sprake zijn van Goddelijk ingrijpen, van de werking van de Heilige Geest!

Wij weten het niet, maar misschien zal de eeuwigheid het eens onthullen, zij het niet noodzakelijkerwijs aan ons, als wij daar niet rechtstreeks bij betrokken zijn geweest. Je voorbereiding op zo'n confrontatie is *gebed*, en *leven voor Gods aangezicht*, zoals het behoort. En *vertrouwen op de belofte van Christus*, die alle macht heeft in hemel en op aarde.

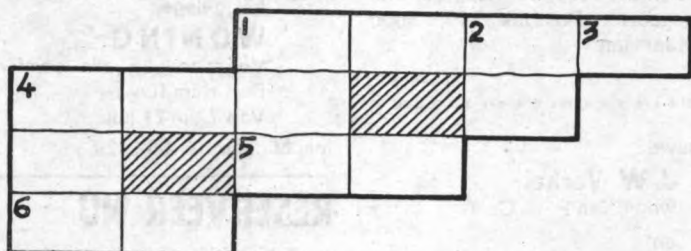
2. Geen mens is een eiland

Misschien kunnen we ons echter wel enigszins voorbereiden op de vraag: wat zou ik doen, als ik werd getroffen in mijn relatie tot vrouw, kinderen, ouders, vrienden? Stel je voor dat ze worden gemarteld, omdat ik niet toegeef! Solsenitsyn: liefde voor je naast-

Profeten waren boodschappers van God. Ze moesten vaak aan veel mensen vertellen wat God met hen zou gaan doen. Eén profeet hebben we aardig leren kennen door de puzzels van de afgelopen tijd. Dat was Elisa. In de figuur moet je namen van een aantal profeten invullen. MAAR LET OP: IN IEDER VAKJE MOET EEN LETTERGREEP KOMEN. De lettergrepen die je moet invullen zijn:

A—A—CHA—E—JA—JE—KOB—LI—LI—MI—MOS—RE—SA.

Je moet ze zo invullen dat van links naar rechts en van boven naar beneden namen ontstaan van profeten. Er is één uitzondering, want hij was geen profeet.

Om je een beetje te helpen zal ik zeggen waar je de lettergrepen moet invullen die slechts uit één letter bestaan. Vakje 3 een A, vakje 4 een E en vakje 6 een A.

De vraag is nu welke zes profeten bedoeld worden. Weet je ook wat de ene man deed die geen profeet was?

Oplossing vorige opgave.

A. Lot - B. Gevangenis - C. Maria - D. Jacob - E. Petrus - F. Daniël - G. Herders - H. Zacharias - I. Discipelen - J. Maria van Magdala. De tekst is: Mattheüs achttien vers tien.

staanden is „de effectiefste vorm van intimidatie, met die gehechtheid aan zijn naaste kring kan men een onverschrokken mens nog wel breken. (O, wat een profetische woorden: „de vijanden van een mens zijn zijn huisgenoten”!). Dan komen voorbeelden: „die Tartaar die alles had doorstaan - en zijn eigen pijn en die van zijn vrouw - maar die het niet meer volhield, toen zijn dochter gepijnigd zou worden.”

Of: „Ze dreigen dat ze iedereen zullen vastzetten van wie u houdt. ... Je vrouw is al ingerekend, maar haar verdere lot hangt af van jouw eerlijkheid. Ze zijn haar net aan het verhoren in de kamer ernaast, luister maar! En inderdaad, in de andere kamer klinkt het huilen en gillen van een vrouw” (een plaat of bandopname, maar dat weet je niet).

„Maar dan laten ze je zonder imitatie door de glazen deur zien hoe zij sprakeloos heengaait met verdrietig gebogen hoofd... ja! het is je vrouw! in de gangen van de Veligheidsdienst! Je hebt haar leven vernield met je koppigheid! Ze is al gearresteerd! (maar ze moest er gewoon verschijnen voor een of andere beuzelachtige formaliteit, ze hebben haar op het afgesproken ogenblik door de gang laten weggaan, maar wel opgedragen: kijk naar de grond, want anders komt u hier niet vandaan!)” (G.A. I, 96, 97).

Nu al

Moeten wij misschien nú al, als

we getrouwd zijn tenminste, met elkaar doorpraten: wat zouden wij doen? Misschien is het intimidatie, is het dreiging die niet op realiteit berust. Wat doen we dan? Maar misschien is het reëel! En wat dan? Moeten Christenen misschien, als het onheil nadert, ook op dit vlak nadenken wat het betekent: Christus lief te hebben boven alles: Wie vader of moeder liefheeft boven Mij is Mij niet waardig; en wie zoon of dochter liefheeft boven Mij is Mij niet waardig... (Mattheüs 10 : 37).

... En een ieder die huizen of broeder of zuster of vader of moeder of kinderen of akkers heeft prijsgegeven om mijn naam, zal vele malen meer terugontvangen en het eeuwige leven erven” (Mattheüs 9 : 29). Moeten wij afstand (kunnen) doen, zoals Hannah haar zoon Samuël afstond? Kan het zijn dat wij, net als Ezechiël, een voorhoofd moeten hebben van diamant, harder dan steen, opdat we niet beangst zijn? (Ezechiël 3 : 8, 9) Moeten wij - ook voor onszelf - zijn: een „versterkte stad, een ijzeren zuil en een koperen muur” (Jeremia 1 : 18). Kan God ook van ons vragen dat we tegenover een hele samenleving staan? En dat we volharden?

3. Tittels en jota's

Een derde punt dat onze aandacht moet hebben is het belang van de juiste formulering. Wat is precies de aanklacht? Wat geven we toe?

We citeren *Nacht in de Middag*. De doorgewinterde Roebasjow

wordt geconfronteerd met een andere beklaagde wiens getuigenis moet dienen om hem te veroordelen. Gletkin zegt: „Geef je nu toe dat Kieffers bekentenis overeenkomt met de feiten in de essentiële punten?” Roebasjow moest zich weer naar de lamp wenden. Er heerste een gezoem in zijn oren en het licht brandde heet en rood door de dunne huid van zijn oogleden. Toch ontsnapten de woorden „in de essentiële punten” hem niet. Met deze woorden overbrugde Gletkin de kloof in de beschuldiging... En hij reageert. (244).

Hij is ook steeds uiterst strijdbaar, als er sprake is van de logica van de ondervrager: als dit het geval is, en je zegt dat, dan is natuurlijk ook dat het geval! Ondervrager Gletkin drijft elke uitspraak van Roebasjow, of zinsneden uit zijn eigen verklaringen, door tot hun uiterste consequenties en het ontluisterende voor Roebasjow is dat hij op een gegeven moment zelf niet meer weet of het alleen maar kwaadwilligheid van de aanklager is. Zit er misschien ook die hier gesuggereerde drijfveer aan zijn gedrag? Tenslotte gaat hij onder. Zijn leven - als toegewijd partijlid, die vanwege een onverbiddelijke logica ook anderen de dood instuurde - is feitelijk al opgehouden voordat hij „een doffe klap” tegen „de achterkant van zijn hoofd” voelt. Het proces van ontluistering begon eerder: „Zelfs hijzelf begon verdwaald te raken in het labyrint van berekenende leugens en dialectische schijn en in de schemer tussen waarheid en illusie”. (228)

Wat is waarheid?

In het thema van *Nacht in de Middag* zijn het uiteindelijk bepaalde begrippen met hun definitie die doorslaggevend zijn. Zoals het begrip waarheid: De communistische visie van Gletkin is: „De waarheid is wat nuttig is voor de mensheid, leugen wat schadelijk is... Of Jezus de waarheid sprak of niet, toen hij beweerde dat hij de zoon van God en van een maagd was, is voor een redelijk mens van geen enkel belang. Men zegt dat het symbolisch is, maar de boeren nemen het letterlijk. Wij hebben hetzelfde recht nuttige symbolen uit te vinden, die de boeren letterlijk nemen.” (267) Ziehier een dialectisch waarheidsbegrip: „objectief”

Administratie

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 45,— per jaar of f 24,— per halfjaar.
Buitenland f 55,— per jaar of f 70,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten 35 ct p. mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

is wat de Partij voordeel schenkt, „subjektief” datgene wat de Partij en haar belangen hindert. Zelfs als dat een *feit* betreft, dat echt plaatsvond, het blijft „subjektief” tegenover de „objectieve” waarheid, die anderen mogelijk een „verzinsel van marxisten” zouden noemen. En dan de vraag aan ons: Wéten wij waar het dan op aan komt? Weten wij wat waarheid is en ook waarom het de waarheid is?

Samenvatting

De volgende lessen: Gaat het om verhoord worden, wees dan alert. De kleine dingen tellen. We moeten zo leven dat we daar nu al mee rekenen. Tegen slapeloosheid kun je je nu nauwelijks wapenen. Maar anders is het, denk ik, als het gaat om de vraag: kan ik gechanteerd worden in mijn familieleden? Hoe zal ik daarmee omgaan? En anders is het ook bij de vraag: zal ik straks weten waar het op aan komt? Als we dat *dàn* willen weten, zullen we er *nú* al mee bezig moeten zijn.

Zoudt u gelukkig getrouwd willen zijn?

Bel of schrijf naar het

„Christelijk Huwelijksbureau”

POSTBUS 8 — 7450 AA HOLTEN

TEL. 05483 - 3277

Kerknieuws

Zaanstreek-Centrum

De scriba br. W. Dijkens is verhuist naar Wormerveer, Reigerstraat 23, postcode 1521 XK. Tel. 075-214437.

Jubilerende predikanten

Op 1 januari j.l. vierde ds A. Koers te Wormer zijn 25-jarig jubileum als predikant.

Op 27 januari a.s. hoopt ds M. R. v. d. Berg te Groningen zijn 25-jarig jubileum te vieren als predikant.

Predikantenconferentie 1984

Zo de Here wil en wij leven, zal de predikantenconferentie in 1984 gehouden worden op donderdag 24 mei a.s. in Spakenburg. Reserveert u deze dag alvast in uw agenda!

Regio Enschede-Zwolle

Het moderamen van de regio Enschede-Zwolle, daartoe gemachtigd door de vergadering van 1 dec. 83, verklaart dat de brochure „Is Christus gedeeld” van ds G. Jansen te Nijverdal over de reeds jaren bestaande moeiten te Zwolle niet met instemming van de regio noch onder haar verantwoordelijkheid werd gepubliceerd. De regio Enschede-Zwolle distantieert zich derhalve van de inhoud van deze brochure.

C. Bakker, voorz.
A. v. d. Vegt, scriba
J. Bosveld, ass.

Uit breder kring

Evangelische Alliantie

De Evangelische Alliantie houdt op 4 febr. a.s. haar jaarlijkse ontmoetingsdag in de amersfoortse kerken „Joriskerk” en „Grachtkerk”. Deze dag zal als centraal thema hebben: „Geestelijke vernieuwing”.

Aan deze dag zullen meewerken: dr K. Runia, geref. hoogleraar in Kampen; Floyd McClung, leider van het werk van Urban Missions in Amsterdam; ds L. J. Geluk uit Woerden, voorzitter van de geref. bond en dr J. Kits sr., evangelist en verbonden geweest met de „Brandpunt-bijbelscholen. Muzikale medewerking zal worden verleend door Klaas Jan Mulder aan het orgel, het Plassenkoor uit Loosdrecht en „Ieteke” met haar begeleidingstrio uit Eindhoven.

Keuze-programma's: „Geestelijke Vernieuwing en de verkondiging”, „Hoe vertel ik het evangelie aan kinderen in mijn eigen buurt?” en „Vernieuwing van de gemeente en opwekking”.

De dag begint om 10.30 uur. Er zal de hele dag kinderopvang zijn, welke verzorgd wordt door studenten van „In de Ruimte”. Lunchpakketten dient te worden meegebracht.

Informatie kunt u verkrijgen bij de Evangelische Alliantie, Hoofdstr. 53, 3971 KB Driebergen, telefoon

03438-13693. ('s Avonds zal Klaas Jan Mulder een concert geven in de Joriskerk.)

„De Vijverberg”

Sinds 1 aug. 1983 is de scholengemeenschap „De Vijverberg” gevormd. In dit instituut is de vroegere G.S.A. (Gereformeerde Sociale Akademie) en de nieuwe afdeling HBO-V (Hogere Beroepsopleiding tot Verpleegkundige) ondergebracht. Het instituut heeft de naam „De Vijverberg”, protestants-christelijke akademie voor hoger beroeps onderwijs op gereformeerde grondslag gekregen.

De afdeling S.A. kent een dagopleiding (D.O.) en een part-time opleiding (P.T.O.). In de D.O. hebben wij 3 studierichtingen, nl. maatschappelijk werk, sociaal cultureel werk en inrichtingswerk en in de P.T.O.: maatschappelijk werk en sociaal cultureel werk. Zowel in de D.O. als P.T.O. heeft de afdeling sociaal cultureel werk een onderwijsstream kerkelijk agogisch werk.

Op ons instituut zijn die studenten welkom die een prot. chr. opleiding tot welzijnswerker of verpleegkundige willen volgen.

„De Vijverberg” houdt D.V. op zaterdag 28 januari a.s. „Open Huis” van 10.00-16.00 uur. Niet alleen a.s. studenten, maar ieder die belangstelling heeft voor ons instituut is die dag tussen de genoemde tijden van harte welkom op het adres van „De Vijverberg”: Padberglaan 1 te Ede.

Voor a.s. studenten, die zich nu reeds willen aanmelden is de mogelijkheid hiertoe al aanwezig. Telefonische of schriftelijke informatie is op de akademie te verkrijgen. Tel. 08380-19168.

Studiedag Hermeneutiek

Op 7 februari 1984 organiseert de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte een studiedag met als thema „Hermeneutiek”. Ieder die belangstelling heeft kan deze dag bijwonen.

Het denken over hermeneutiek speelt een belangrijke rol in de hedendaagse theologie. Hermeneutiek was aanvankelijk een vak dat slechts regels aanreikte voor de uitleg van literaire en bijbelse teksten. Ze is echter steeds meer een grondwetenschap geworden, waarin de vraag aan de orde komt: hoe kunnen wij teksten uit het verleden in het heden nog verstaan? In de geschiedenis lijkt alles anders te worden. Hoe kan er dan een brug geslagen worden tussen heden en verleden? Dit probleem komt aan de orde in de filosofie onze tijd met name in de filosofie van H. G. Gadamer. Het is ook een fundamenteel probleem voor de theologie. In hoeverre moet de theologie uitgaan van de eigentijdse ervaring? Kan zij nog wel zonder meer terugvallen op Gods openbaring in de Bijbel?

De studiedag begint met een referaat van prof. dr J. Klapwijk, hoogleraar moderne filosofie aan de V.U., over de filosofische achtergronden van de hermeneutische theologie. Vervolgens wordt door twee andere sprekers op dit referaat gereageerd. Dr L. D. Derksen,

die onlangs promoveerde op een proefschrift over H. G. Gadamer, benadert het thema vanuit de filosofie. Dr B. Wentsel, die in deel 2 van zijn Dogmatiek aandacht aan het thema schenkt, reageert vanuit de theologie. 's Middags is er een forumdiscussie met de 3 sprekers.

De studiedag wordt gehouden in de Immanuelkerk, Stationsstraat 135 te Ermelo. Aanvang 10.00 uur. Kosten f 10,— (ter plaatse te betalen). Men dient zelf een lunchpakket mee te nemen. Opgave bij het Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Postbus 149, 3600 AC Maarssen.

Getrouwd :

J. W. Verheij

wedn. van P. C. Guis

en

I. J. S. Ottersberg

17 januari 1984

Nachtwachttaan 219
1058 EH Amsterdam

Zoekt U een camping waar U zich als Christen thuis kunt voelen?

Evangelische Camping

„t BELOOFDE LAND”

biedt U een goedkoop feestdagen-arrangement van Pasen t/m Pinksteren.

Wij verhuren ook (toer)caravans. Vraag folder.

Bosweg 17 - 3781 NG Voorthuizen
Tel. 03428-2942.

Te huur

onze geheel vrijstaande landelijk gelegen

WONING

Voorzien van alle comfort in Den Ham (Ov.).
Van 7 t/m 21 juli.

Inlichtingen: 05495-2429.

RESERVEER NU

Een gerieflijke bungalow of een plaats op de camping.

Nieuw in '84 groot zwembad met kleuter- en spartelbad.

Recreatiecentrum „Ackersate”
Harremaatweg 26

3781 NJ Voorthuizen - Tel. 03429-1274

4 februari 1984

G '84

landelijke ontmoetingsdag

„GEESTELIJKE VERNIEUWING”

m.m.v.

Prof. Dr. K. Runia

Floyd Mc Clung

Ds. L. J. Geluk

Dr. J. Kits sr.

plaats

**JORISKERK/
GRACHTKERK**

te

Amersfoort.

muzikale medewerking van:

het Plassenkoor uit

Loosdrecht,

„Ieteke” uit Eindhoven,

en

Klaas Jan Mulder aan het

orgel

aanvang

10.30 uur

kinderoppas

aanwezig

in de ruimte

georganiseerd door Evangelische Alliantie, Driebergen,
03438-13693

● Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.

● Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!